

opinion about the privative verbal categories of the tense, mood and aspect. I. R. Vykhovanets explains that in the Ukrainian languages are four moods of the verbs. The scientist identifies that future tense of the verb is situated between tense and mood. The linguist makes another then in the traditional grammar explication of the categories of the transition/intransition and voice of the verb. I. R. Vykhovanets shows own imagines non-privative categories of the person, number and gender. The linguist sees the close connective between category of the person and category of the number. The scientist says that category of the gender is the most peripheral in the verb system.

Key words: category of the tense, category of the mood, category of the aspect, category of the voice, category of the transition/ intransition, category of the person, category of the number, category of the gender.

УДК 811.161.2'367.633

Катерина Городенська

**СПІВВІДНОШЕННЯ ВЛАСНЕ-ПРИЙМЕННИКОВИХ
І НЕВЛАСНЕ-ПРИЙМЕННИКОВИХ ОЗНАК
У СЛІВНО-МОРФЕМНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРИЙМЕННИКА
І. Р. ВИХОВАНЦЯ**

Статтю присвячено аналізу засад виокремлення прийменників у самостійний тип службових слів-морфем у семантико-граматичній класифікації одиниць мови І. Р. Вихованця. Схарактеризовано вияви типових, або власне-прийменникових, і нетипових, або невласне-прийменникових, функцій, прийменниками у двох взаємопов'язаних позиціях – внутрішній і зовнішній. Відзначено асиметрію у вияві власне-прийменникових і невласне-прийменникових функцій у внутрішній позиції. Із трьох внутрішніх причастининомовних позицій – присубстантивної, післядієслівної та причислівникової – типовою для прийменника є лише одна, присубстантивна позиція, бо в ній він реалізує себе як засіб адвербіалізації субстантива. Серед шістьох зовнішніх позицій, у яких прийменники вживаються з іменниками, найбільш наповненою власне-прийменниковою позицією є позиція детермінанта, оскільки це єдина позиція для всіх темпоральних і логічних прийменників, що формують разом з іменниками обставинні прислівники. Дві інші власне-прийменникові зовнішні позиції – керованого другорядного члена речення, залежного від дієслів статичної та динамічної локалізації, дещо слабкіше наповнені. Решту зовнішніх позицій кваліфіковано як невласне-прийменникові, оскільки вони не входять в адвербіальну зону. На основі такого співвідношення виявів службовими одиницями власне-прийменникових і невласне-прийменникових функцій у внутрішній і зовнішній позиціях зроблено висновок про наявність широкої периферійної зони всередині

прийменника як окремого типу службових слів-морфем, що не властиво повнозначним частиномовним класам слів.

Ключові слова: службові слова-морфеми, прийменник, власне-прийменникові та невластиво-прийменникові функції, адвербіалізація субстантива, дієслівно-постфікса сполука, внутрішні позиції, зовнішні позиції

Обґрунтування наукової проблеми та її значення. Клас службових слів-морфем, або неkelasлівних елементів [3, с. 328–373; 4, с. 88], у семантико-граматичній класифікації одиниць мови І. Р. Вихованця виокремлено в площині, що перебуває нижче від тієї, у якій об'єднані повнозначні частини мови. Це зумовлено відсутністю в них комплексу обов'язкових частиномовних рис. Основною засадою для виділення такого класу послугувала здатність його одиниць виражати семантику відношень, або релятивну семантику, у межах якої залежно від їхнього функційного призначення диференційовано чотири типи службових слів-морфем: прийменники, сполучники, частки та зв'язки. У слівно-морфемному класі чільне місце посіли прийменники, виокремлені на підставі синтаксичної функції, суть якої полягає в переведенні субстантива «із субстантивної позиції в адвербіальну (прислівникову) позицію» [1, с. 21; 2, с. 27; 3, с. 329–330; 4, с. 88].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. І. Р. Вихованець надав прийменникам – аналітичним синтаксичним морфемам, для найменування яких він запропонував згодом точніший термін – «обставинниковий транспозитор» [4, с. 89], статусу слів-морфем, зваживши на їхнє типове, власне-прийменникове граматичне вживання, на типові, власне-прийменникові вияви їхньої функції [2, с. 27]. Водночас він застеріг, що подібно до повнозначних частин мови, усередині яких «наявні слова, які не охоплюються якимсь одним або декількома критеріями» [2, с. 18], до складу прийменників зараховано й ті одиниці, що виконують не типові для них функції. Яке кількісне співвідношення типових і нетипових функцій у прийменників дослідник ніде не говорить, проте констатує їхню функційну неоднорідність. У зв'язку з цим логічно постає проблема обсягу прийменника, наявності підстав для злиття в єдиний тип слів-морфем одиниць із суто прийменниковими і неприйменниковими функціями.

Мета і завдання пропонованого дослідження – установити співвідношення між власне-прийменниковими і невластиво-прийменниковими функційними виявами одиниць, зарахованих до прийменників,

визначити на його основі співвідношення центру і периферії прийменника в нектласослівній концепції Івана Вихованця.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У прийменник як окремий тип службових слів-морфем І. Р. Вихованець об'єднав одиниці, що відбивають його типове використання, призначення в мовній системі, і ті одиниці, у яких нейтралізовані більшою чи меншою мірою прийменникові ознаки. Відповідно до цього розмежував власне-прийменники, що реалізують типові, або власне-прийменникові, функції, і невласне-прийменники, які виконують вторинні, або невласне-прийменникові, функції. Обидві функції мають свої вияви у двох взаємопов'язаних позиціях – внутрішній і зовнішній.

Характеристика внутрішньої позиції прийменника передбачає з'ясування особливостей його вживання з певною частиною мови у складі мінімальної синтаксичної одиниці – словоформи. Прийменник може вживатися в трьох причастиномовних позиціях – присубстантивній, післядієслівній та причислівниковій [1, с. 69–70]. Типовою для нього є присубстантивна позиція, бо в ній він реалізує себе як засіб адвербіалізації субстантива [1, с. 70–71; 3, с. 342]. У цій позиції прийменник із субстантивом становить єдине функціональне (синтаксичне) слово, а не групу слів, тому прийменниково-субстантивній сполуці надано статусу аналітичного прислівника, який своїми позиційними та семантичними характеристиками дублює синтетичні обставинні й означальні прислівники, пор.: *Хату збудували в селі* і *Хату збудували внизу (вгорі, далеко, близько, неподалік)*; *Автомобіль повернув до лісу* і *Автомобіль повернув убік (ліворуч, праворуч)*.

Післядієслівна та причислівникова позиції є вторинними для прийменників семантико-граматичними внутрішніми позиціями [1, с. 73]. У післядієслівній позиції, у концепції І. Р. Вихованця, прийменник відокремлений від субстантива. Він втрачає семантичне навантаження, перетворюючись на формальний елемент, що зрощується з дієсловом і функціонує як постфікс. Утворена внаслідок зрощення дієслівно-постфіксна сполука вказує на об'єктні відношення [1, с. 70]. Одним із таких постфіксів названо прийменник *про*, напр.: *І співав він [лебідь. – К. Г.] пісню, пісню лебедину, Про озера сині, про красу степів, про велике сонце, про вітри і хмари, І далеко нісся лебединий спів* (О. Олесь). Ця післядієслівна внутрішня позиція для *про* стала основною. Він закріпився у функції постфікса після

дієслів зі значеннями мовлення, розумової діяльності, почуття, піклування тощо, пор.: *говорити, казати, мовити, співати, думати, читати, міркувати, розповідати, сперечатися, турбуватися, піклуватися* тощо. Прийменник *про* – це єдиний прийменник, що майже вийшов із власне-прийменникової системи сучасної української літературної мови і почав вживатися в ролі дієслівного постфікса під час вираження об'єктних відношень. Постфіксна позиція після перехідних дієслів є для нього первинною, тоді як присубстантивна внутрішня позиція сприймається як залишок попередньої прийменникової системи [1, с. 74]. Ідеться про адвербіалізовані сполуки із семантикою призначення на зразок *про свято, про запас* і под.

Функцію дієслівного постфікса виконують й інші прийменники, серед яких *в (у), від, до, на, над* та ін. (пор.: *Дівчина вслухалася в мелодію пісні; Викладач придивляється до студентів; Я дивлюся на небо; Діти працюють над помилками*), але для них ця функція є вторинною, бо вони спеціалізуються передусім на вираженні різних параметрів статичної та динамічної локалізації, тобто власне-прийменникових значень.

У причислівниковій позиції прийменники також роз'єднані з іменником. Вони модифікують кількісне значення числівника, що вможлиблює приблизне вираження кількості кого-, чого-небудь. У цій позиції вживаються лише певні прийменники. Одні з них, зокрема *до, близько, під*, указують на наближення до ймовірної, справжньої кількості осіб чи предметів, синонімізуючись із компаративом *менше*, напр.: *На початку ХІХ століття Швейцарія випускала до ста тисяч годинників на рік* (Наука і суспільство); *В одному переказі оповідається, що близько 450 тисяч років тому на Землю прибула перша група астронавтів...* (Наука і суспільство). Інші, до яких належать *понад, за*, передають перевищення певної кількості кого-, чого-небудь (напр.: *...понад сто тисяч дворянських українських родів мали жовто-блакитні герби...* (Нащадки святої Трійці)) або якогось часового відтинку (напр.: *Понад двоє десятиліть – з 1940 до 1962 – директором музею був середній син Панаса Мирного, Михайло Рудченко* (М. Степаненко); *Нині йому за п'ятдесят*) і функціонують як значеннєві відповідники компаратива *більше*. Треті, що їх репрезентують прийменник *з* та його похідні *із, зо*, уживаються в інверсивних сполуках між іменником і числівником як аналоги прислівника

приблизно напр.: *Осіб із двісті зібралось на майдані; Вони листувалися років зо три.*

Зовнішні семантико-граматичні позиції прийменника, у яких він ужитий разом з іменниковою відмінковою формою, у 80-х роках минулого сторіччя І. Р. Вихованець визначав як такі, що вказують на позиції аналітичних сполук до інших компонентів синтаксичних одиниць-конструкцій – речення або словосполучення [1, с. 70]. Серед них: а) позиція у складі предикативного комплексу речення, що з формально-граматичного боку розчленовується на дієслівний присудок і другорядний член речення (з локативними дієсловами *бути, перебувати* та ін.); б) детермінантна позиція речення; в) центральна позиція речення; г) напівпериферійна позиція словосполучення; г) периферійна позиція словосполучення; д) центральна позиція словосполучення; е) позиція в складі опорного компонента словосполучення [1, с. 70–71]. Після того, як І. Р. Вихованець запропонував іншу концепцію словосполучення та вилучив його із синтаксичних одиниць-конструкцій, був скорегований відповідно і набір зовнішніх семантико-граматичних функцій, До нього потрапило шість основних зовнішніх позицій: 1) позиція керованого другорядного члена речення, залежна від дієслів статичної локалізації; 2) позиція керованого другорядного члена речення, залежна від дієслів динамічної локалізації; 3) позиція детермінанта; 4) позиція іменного складеного присудка; 5) позиція валентно поєданого другорядного члена речення, відкрита предикативними прикметниками; 6) позиція валентно поєданого другорядного члена речення, відкрита об'єктними дієсловами [5, с. 7; 4, с. 343–346]. З-поміж цих зовнішніх семантико-граматичних позицій прийменників власне-прийменниковими визнано насамперед ті, що зумовлені валентністю дієслів. До них належить позиція керованого другорядного члена речення із семантикою місцеперебування, що входить до валентного оточення дієслів статичної локалізації, серед яких власне-локативні дієслова *бути, перебувати, розташовуватися, опинятися* та процесуально-локативні дієслова *сидіти, лежати, стояти, висіти*, причому вони утворені поєднанням дієслів власне-процесу з локативними морфемами-постфіксами *в (у), на, при, за, перед, над, під*. Набір прийменниково-відмінкових форм, уживаних у цій зовнішній позиції, досить великий. До їхнього складу входять семантично нейтралізовані місцевий і родовий відмінки, а також статичний орудний і просторові контактні й дистантні прийменники, що визначають параметри локалізації стану, зокрема контактні вка-

зують на контакт із внутрішньою частиною просторового орієнтира (*в, всередині (усередині), серед*), з його поверхнею (*на, зверху, поверх*) або з внутрішньою частиною предмета чи його поверхнею недиференційовано (*посеред, посередині*), а дистантні – на загальну дистантну локалізацію (*поза, за*), локалізацію за ознакою близькості – віддаленості (*біля, коло, близько, близько від, поблизу, неподалік, неподалік від, недалеко, недалеко від, віддалік (оддалік), віддалік (оддалік) від, далеко від* та ін.), локалізацію по колу (*навколо, довкола, навкруг (навкруги), довкруг (довкруги), круг, округ, кругом*), локалізацію між просторовими орієнтирами (*між, поміж, проміж*), локалізацію щодо горизонтальної та вертикальної осі (*перед, поперед, попереду, проти, навпроти, напроти, за, позад, позаду, ззаду, поряд, поряд з, поруч, поруч з, збоку від, ліворуч, ліворуч від, праворуч, праворуч від, обабіч, обіруч, обіруч від, пообіч, край, кінець, осторонь, осторонь від; над, понад, вище, під, попід, нижче, врівні з* та ін.).

Зовнішньою власне-прийменниковою позицією є позиція керованого другорядного члена речення із семантикою шляху руху, а також вихідного й кінцевого пункту руху. Вона валентно залежна від дієслів динамічної локалізації. Ця позиція має своє наповнення. Значення шляху руху виражають прийменниково-відмінкові форми, у складі яких знахідний, давальний, орудний та динамічний місцевий (з прийменником **по**) відмінки, що вказують на динамічні відношення, і просторові контактні й дистантні прийменники, які визначають параметри локалізації шляху руху. Контактні вказують на наскрізний рух у межах просторового орієнтира (*через, крізь*), дистантні – на динамічну локалізацію позаду рухомого предмета (*за, вслід (услід), вслід (услід) за, слідом за, навздогін, навздогін за, позад, позаду*), лінійну динамічну локалізацію близько просторового орієнтира (*повз, попри, проз*), динамічну локалізацію щодо просторового орієнтира, який рухається в протилежному напрямку (*назустріч, навстріч*), та динамічну локалізацію в напрямку перетину руху предмета, що є водночас і просторовим орієнтиром (*навперейми*) тощо.

Позицію придієслівного керованого другорядного члена речення зі значенням вихідного пункту руху експлікують форми, утворені динамічним родовим відмінком і просторовими контактними прийменниками, що визначають вихідний пункт руху, локалізований усередині просторового орієнтира (*з, зсередини*) або на його поверхні (*з*), та дистантними, що визначають початкову межу руху (*від*), загальний

напрямок руху від предмета (*від, з*), рух з місця, розташованого з протилежного боку предмета (*з-за, з-поза, з-позад*) або перед предметом (*з-перед, з-поперед*), над предметом (*з-над, з-понад*), під предметом (*з-під, з-понад*) чи з-поміж предметів (*з-межи (з-між), з-поміж, з-проміж*) тощо.

Позицію придієслівного керованого другорядного члена речення зі значенням кінцевого пункту руху заповнюють прийменниково-відмінкові форми, що є сполукою динамічного знахідного та родового відмінків і просторових контактних та дистантних прийменників, які конкретизують локалізацію кінцевого пункту руху, зокрема контактні вказують на її локалізацію всередині або на поверхні предмета (*в, до, всередину (усередину), на*), а дистантні – на рух у бік певного предмета (*на, до, в (у), в (у) бік, у напрямі до, у напрямку до* та ін.), рух у простір за предметом (*за, поза*), рух у простір із переднього боку предмета (*перед, поперед*), рух у простір нижче предмета (*під, понід*) та рух у простір, обмежений двома або кількома предметами (*між (межи), поміж (помежи)*).

Позицію детермінанта прийменників також кваліфіковано як зовнішню власне-прийменникову, тому що це позиція обставинних прислівників, сформованих різними прийменниками з іменниками. Проте І. Р. Вихованець поставив її після позицій керованих другорядних членів речення, зумовлених валентністю дієслів статичної та динамічної локалізації [1, с. 71]. На нашу думку, детермінанта позиція прийменників найбільш наповнена, бо вона – єдина позиція для всіх темпоральних і логічних прийменників і друга позиція для тих просторових прийменників, що не вживаються з дієсловами статичної та динамічної локалізації.

Інші три зовнішні семантико-граматичні позиції, зокрема іменного складеного присудка, керованого другорядного члена речення, зумовленого валентністю предикативних прикметників та об'єктних дієслів, є невластиво-прийменниковими, оскільки вони не входять в адвербіальну зону.

Позиція іменного складеного присудка периферійна для прийменників. В основній його частині вживається типова сполука знахідного відмінка іменника з прийменником *за*, що виражає непостійність ознаки істоти (*Вона була дітям за матір*), зрідка її заповнюють нетипові прийменниково-відмінкові форми, серед яких сполуки родового відмінка з прийменниками *без, від* тощо (*Пальто – без кишень;*

Будинок – без ліфта; Талант – від Бога), місцевого з прийменниками *в (у), на (Спідниця – у складках; Чоботи – на платформі)* та ін.

У позиції валентно поєданого другорядного члена речення, відкритій предикативними прикметниками, прийменники виконують роль післяприкметникового постфікса. Вибір прийменника залежить від форми та значення предикативного прикметника. Із прикметниками вищого ступеня порівняння вживається два основних прийменники – *за, від*, а також інші, менш поширені – *порівняно з, стосовно, відносно* та ін., з якими поєднуються іменники, що визначають об'єкт порівняння (*Дуб могутніший за клена; Юнак сміливіший від дівчини; Гречка корисніша порівняно з рисом; Будинок нижчий відносно крана*). Свої прийменникові постфікси мають і предикативні прикметники *схожий* та *подібний* – відповідно *на і до* (*Син схожий на матір; Лампочка подібна до груші*). Для суперлативних предикативних прикметників типовими є прийменники-постфікси *серед, між, поміж, з-поміж* та ін., з якими співвідносяться іменники, що окреслюють об'єкт виокремлення (*Марина найстрункіша серед ровесниць; Віктор найрозумніший з-поміж однокласників*).

Предикативні неступеньовані прикметники обмежено поєднуються з прийменниковими постфіксами. Найпоширенішими є прийменники *для, з, до*, що передбачають іменникові форми зі значенням об'єкта обмеження (*Чай гарячий для дитини; Фільм цікавий для жінок; Газопровід паралельний із трасою; Східці перпендикулярні до плити*).

Позицію валентно зумовленого другорядного члена речення, відкрити об'єктними дієсловами, заповнюють різні відмінкові форми. Як зазначалося вище, у таких об'єктних конструкціях прийменники виконують роль дієслівних постфіксів. Уживання прийменників у цій позиції визначає семантика об'єктного дієслова. До типових належать прийменники *про, в, за, на, над* та ін., напр.: *Кожен трудівник мріяв про суху світлу хату...* (К. Гордієнко); *Охоронці стежили за перехожими; Студент міркував над задачею*.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, для прийменників характерне асиметричне співвідношення виявів їхніх власне-прийменникових і невластне-прийменникових функцій у внутрішніх позиціях: одна типова присубстантивна позиція прийменників співвідноситься з їхніми двома нетиповими – післядієслівною та причислівниковою. Із шістьох зовнішніх семантико-граматичних

позицій прийменниково-іменникових сполук три є власне-прийменниковими: дві пов'язані з прислівниковими формально-синтаксичними позиціями керованого другорядного члена речення, залежного від дієслів статичної та динамічної локалізації, і одна позиція – детермінанта – є типовою синтаксичною позицією обставинних прислівників. Інші три зовнішні позиції (іменного складеного присудка і позицій валентно поєднаних керованих другорядних членів речення, відкритих предикативними прикметниками та об'єктними дієсловами) – невласне-прийменникові. За своїм наповненням перші три зовнішні семантико-граматичні позиції прийменників все-таки переважають над другими трьома. Це дає підстави констатувати, що для прийменників як самостійного типу слів-морфем, виокремленого на основі типової присубстантивної позиції в їхньому внутрішньому функціонуванні (як засобу адвербіалізації субстантива) і трьох типових зовнішніх власне-прийменникових позицій, пов'язаних із формально-синтаксичними позиціями прислівника (детермінанта, керованого другорядного члена речення, залежного від дієслів динамічної та статичної локалізації), на противагу повнозначним частиномовним класам, характерна широка периферія, представлена одиницями з невласне-прийменниковими функціями у двох внутрішніх та трьох зовнішніх семантико-граматичних позиціях. У зв'язку з таким співвідношенням центру і периферії прийменникового типу слів-морфем постає проблема подальшого поглибленого вивчення складу інших типів слів-морфем в українській мові.

Література

1. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1980. – 286 с.
2. Вихованець І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
3. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська ; [за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця]. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 398, [2] с.
4. Вихованець І. Семантико-граматичні класи слів і слова-морфеми / Іван Вихованець // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Сер. : Лінгвістика. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2005. – Вип. 2. – С. 85–89.
5. Городенська К. Власне- та невласне-прийменникові семантико-синтаксичні функції / Катерина Городенська // Південний архів. Філологічні науки : зб. наук. пр. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2003. – С. 3–9.

References

1. Vykhovanets I. R. Pryimennykova systema ukrainskoi movy / I. R. Vykhovanets. – K. : Nauk. dumka, 1980. – 286 s.
2. Vykhovanets I. R. Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti / I. R. Vykhovanets. – K. : Nauk. dumka, 1988. – 256 s.
3. Vykhovanets I. Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy / Ivan Vykhovanets, Kateryna Horodenska ; [za red. chl.-kor. NAN Ukrainy Ivana Vykhovantsia]. – K. : Univ. vyd-vo «Pulsary», 2004. – 398, [2] s.
4. Vykhovanets I. Semantyko-hramatychni klasy sliv i slova-morfemy / Ivan Vykhovanets // Nauk. visn. Kherson. derzh. un-tu : zb. nauk. pr. Ser. : Linhvistyka. – Kherson : Vyd-vo KhDU, 2005. – Vyp. 2. – S. 85–89.
5. Horodenska K. Vlasne- ta ne vlasne-pryimennykovi semantyko-syntaksychni funktsii / Kateryna Horodenska // Pivdennyi arkhiv. Filolohichni nauky : zb. nauk. pr. – Kherson : Vyd-vo KhDU, 2003. – S. 3–9.

Городенская Катерина. Соотношение собственно-предложных и несобственно-предложных признаков в словно-морфемной концепции предлога Ивана Выхованца. Статья посвящена анализу принципов выделения предлогов в самостоятельный тип служебных слов-морфем в семантико-грамматической классификации единиц языка И. Р. Выхованца. Охарактеризованы проявления типичных, или собственно-предложных, и нетипичных, или несобственно-предложных, функций предлогов в двух взаимосвязанных позициях – внутренней и внешней. Отмечена асимметрия собственно-предложных и несобственно-предложных функций во внутренних позициях. Из трех внутренних причастеречных позиций – перед именем существительным (субстантивом), после глагола и перед именем числительным – типичной для предлога есть только одна, присубстантивная, потому что здесь он реализует себя как средство адвербиализации субстантива. Среди шести внешних позиций, в которых предлоги употребляются с именами существительными, наиболее наполненной собственно-предложной позицией является позиция детерминанта, поскольку она единственная позиция для всех темпоральных и логических предлогов, формирующих вместе с именами существительными обстоятельственные наречия. Две другие собственно-предложные внешние позиции – управляемого второстепенного члена предложения, зависящего от глаголов статической и динамической локализации, наполнены слабее. Остальные внешние позиции квалифицированы как несобственно-предложные, так как они не входят в адвербиальную зону. На основании такого соотношения проявлений служебными единицами собственно-предложных и несобственно-предложных функций во внутренней и внешней позициях сделан вывод о наличии широкой периферийной зоны в пределах предлога как отдельного типа слов-морфем, что не свойственно знаменательным частям речи.

Ключевые слова: слова-морфемы, предлог, собственно-предложные и несобственно-предложные функции, адвербиализация субстантива, глагольно-постфиксное сочетание, внутренние позиции, внешние позиции.

Horodenska Kateryna. Correlation of Proper Prepositional and Improper Prepositional Features in the Conception of Preposition as a Word-morpheme of I. R. Vykhovanets. This article analyzes the principles of separation of prepositions in a separate type of words-morphemes in semantic-grammatical classification of lingual units of I. R. Vykhovanets. The expressing of typical or proper prepositional and atypical or improper prepositional functions of prepositions determined by their two related positions – internal and external. Marked asymmetry in expressing proper prepositional and improper prepositional functions in the internal position. Of the three internal position – near the noun, after the verb and near the numeral – typical for preposition is only one – the position near the noun, because in it preposition realizes itself as a mean of adverbialization of the noun. Among the six external position in which prepositions are used with the nouns, most filled proper prepositional position is the position of the determinant, since it is the only position for all temporal and logical prepositions that with help of nouns form the adverbs. Two other proper prepositional external positions – positions of controlled secondary member of the sentence, dependent of the verb of static and dynamic localization, are somewhat weaker filled. The rest of the external position classified as improper prepositional because they are not in adverbial area. Based on this correlation of expressions of proper prepositional and improper prepositional functions in internal and external positions concluded that there is a wide peripheral zone inside the preposition as a separate type of functional words-morphemes, that is not typical for notional part of speech.

Key words: functional words-morphemes, prepositions, proper prepositional and improper prepositional functions, adverbialization of the noun, verbal-postfix combination, internal positions, external positions.

УДК 81'367.625(161.2=111):81-115

*Ніна Іваницька
Наталія Іваницька*

МІЖМОВНА КОРЕЛЯЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІЄСЛІВ ІЗ ОЗНАКОЮ «ПОЧИНАЛЬНІСТЬ» ТА ЇХНІХ АНГЛІЙСЬКИХ ВІДПОВІДНИКІВ

Пропонована стаття містить результати міжмовного аналізу українських дієслів та їхніх англійських відповідників, об'єднаних ознакою «починальність» як однією з мікрокатегорій дієслівної категорії «процесуальність». Увагу зосереджено на кореляції синтетичних та аналітичних засобах вираження цієї мікрокатегорії в кожній із мов. Установлено системні закономірності кореляції